

Zpětný odběr použitého textilu

Ing. Pavel Hendrichovský, MBA (Diakonie Broumov, sociální družstvo)

Mgr. Ing. Tomáš Tykva, MBA (TykvaNet, s.r.o.)

Lenka Harcubová (POTEX s. r. o.)

Ing. Lukáš Killar (Dimetex s. r. o.)

S ohledem na aktuální vývoj situace začíná být vlivem změn legislativy a také ekonomiky sběr a další využití použitého textilu čím dál tím větším problémem. Zajímavé je, že ECHA (Evropská agentura pro chemické látky) spočítala objem textilního odpadu v EU na 11 kg na osobu a rok. Z dat MŽP však vyplývá, že se jedná o 15 kg textilního odpadu na Čecha. Spotřeba textilu, tzn. objem nakoupených oděvů však je 26 kg na osobu a rok. Takže buď se Evropanům výrazně plní skříň, nebo víc než 15 kg použitého textilu na osobu a rok vyvážíme z Evropy a neevidujeme je jako odpad. Cílem MŽP by mělo být sjednotit evidenci textilního odpadu (textilu/oděvů) vhozených do volně přístupných kontejnerů, protože „co měřím mohu řídit“.

Aktuální situace

Využití použitého textilu jako ošacení pro méně movité a méně náročné obyvatele je komplikováno již druhým uzavřením distribučních center vlivem koronaviru. Využití jako zdroj energie, případně jako vstupní surovina při výrobě stavebních materiálů je ztíženo velkým převisem nabídky tohoto materiálu na trhu, což posunulo jeho výkupní cenu do záporných hodnot a odběratelé za odebrání tohoto materiálu požadují nemalé částky a většinou i proplacení dopravy. Jak uvádí článek Helmuta Bändera ve Frankfurter Allgemeine Zeitung „Použité kontejnery na oblečení přetékají, prodejní trhy ve východní Evropě a Africe se z velké části zhroutily. Systém sběru se brzy zhroutí také. Odpovědnost by měl převzít textilní průmysl.“

Pandemie koronaviru situaci ještě zhoršila. Z použitého textilu lze obvykle zužitkovat převážně to, co lze znovu prodat přímo v České republice. Velká část vyřazených triček, kalhot, bund a svetrů, které již pro relativně náročného českého zákazníka nejsou zajímavé, bylo dříve exportováno do východní Evropy a Afriky. Ale prodejní trhy se tam do značné míry zhroutily. Obchodníci už stěží přijímají jakékoli zboží, ceny se snížily o polovinu. Některé společnosti proto již své kontejnery na sběr textilu uzavřely a charitativní organizace rovněž přestaly sbírat použité oblečení. Mnoho zákazníků zároveň využívá kontejnery a jejich okolí jako popelnice, a to i proto, že komunální recyklační centra byla uzavřena nebo jsou přístupná jen v omezené míře.

Ve výše uvedeném článku je také zmíněno, že oděvy se zvrhávají na výrobek „na jedno použití“, což podporují výrobci novými módními kolekcemi několikrát do roka.

Od roku 2021 se navíc navýšila minimální mzda a poplatky za likvidaci odpadů. To pro všechny subjekty pohybující se v oboru představuje další nárůst nákladů, který je v současné situaci velmi zatěžuje. Města a obce se podílejí na nákladech za likvidaci odpadů, nicméně podpora dalšího využití (případně likvidace) textilního odpadu není v ČR legislativně ošetřena a je na dobrovolnosti měst a obcí, zda budou či nebudou na tuto činnost přispívat.

Členové ARETEXu (Asociace recyklace použitého textilu) již nyní uvádějí, že zpoplatnění svých služeb zavádí většina firem v odvětví a některé tento krok již učinily v předešlých letech (v tomto případě již bylo avizováno navýšení cen o 15 – 20 %). Většina sběrových společností doposud neinkasovala od obcí žádné poplatky, naopak hradila nájem za užívanou plochu. Díky situaci v roce 2020 však nyní musí přistoupit k obrácení toku peněz. Příspěvek na svoz a recyklaci textilu zajistí obcím pokračování služby a firmám přežití. Ziskovost sektoru sběru a recyklace textilu je nulová či v nízkých jednotkách procent a je patrný až 50% pokles výkupních cen vytříděných komodit z kontejneru.

Zároveň jsou k dispozici informace o tom, že mnohé firmy za stávající situace buď plánují úplné ukončení poskytování svých služeb, případně je mají v plánu spojit s dalšími činnostmi (například instalace kombinovaných kontejnerů, které budou primárně sloužit pro výdej balíků z eshopů a jen okrajově budou mít i oddíl pro odložení použitého šatstva. Z praxe je zřejmé, že takovéto kontejnery budou spíše plnit roli výdejní a přinášet provozovatelům zisk, zatímco sběr a recyklace šatstva – budou-li vůbec probíhat – budou jen vedlejším efektem

„Oděvy vyrobené z levných chemických vláken nebo dokonce směsí vláken nejsou vhodné ani jako použité oblečení, ani pro další použití. Textilní průmysl musí převzít odpovědnost. Je vyžadován „Design for Recycling“. Z dlouhodobého hlediska to z jeho pohledu zahrnuje také recyklaci textilních vláken a jejich použití jako vstupní surovinu pro další výrobu, nebo pro další uplatnění. Většina těchto technologií je však dosud v plenkách a nejsou plně připraveny pro komerční využití (toto je popsáno v dalším textu).

Možná řešení

Východisek z této situace může být několik. Jedním z nich je například zpětný odběr použitého textilu, čímž by se část odpovědnosti za vznik textilního odpadu přenesla na výrobce oděvů. Tato možnost je zvažována v některých zemích, za všechny lze jmenovat například nám blízké Slovensko, kde Ministerstvo životního prostředí nevyklučuje, že tento typ odpadů se bude v blízké budoucnosti řešit stejně, jako se již řeší odpovědnost výrobců jiných výrobků, a to zavedením rozšířené odpovědnosti výrobců i pro oblast textilu.

"Tím by se financovalo nastavení a provozování celého systému tříděného sběru, opětovné použití a také recyklace textilu a šatstva," podotkl Ján Budaj (ministr ŽP SR) a připomněl, že možnost přinést použitý textil začaly nabízet i některé obchodní značky, které pak zajišťují i jeho následné využití.

Další možností by pak mohlo být využívání nových technologií pro materiálové a energetické využití textilního odpadu. Zejména by sem spadala termální depolymerizace, případně rozklad textilu pomocí plazmatu. Těmito postupy vznikají cenné suroviny (například vodík, ale také tekuté frakce použitelné dále v petrochemickém průmyslu či v energetice, případně pevná rezidua uhlíku, která se dají dále použít při výrobě moderních materiálů, nebo bez jakéhokoli rizika použít při rekultivacích). Tyto technologie jsou zcela ekologické, nicméně ještě nejsou natolik odladěny, aby byly okamžitě využitelné v praxi.

Jako perspektivní se také jeví možnost podpory využívání použitého textilu ve stavebnictví a při další výrobě například prostřednictvím daňového zvýhodnění (možnost nižší sazby DPH na výrobky s podílem textilního odpadu), případně pozitivní diskriminace účastníků výběrových řízení v rámci veřejných stavebních zakázek, kde bude deklarováno využití materiálů s určitým podílem textilního odpadu.

Jako problém vnímá danou situaci již delší dobu i Evropská komise, která pracuje na dokumentu „Strategie EU pro udržitelné textilní výrobky“. Tato strategie pomůže EU přejít ke klimaticky neutrálnímu oběhovému hospodářství, v němž budou výrobky navrženy tak, aby byly trvanlivější, opětovně použitelné, opravitelné, recyklovatelné a energeticky účinnější.

Cílem je zajistit, aby se textilní průmysl zotavil z koronavirové krize udržitelným způsobem, konkrétně aby se:

- zvýšila jeho konkurenceschopnost,
- uplatňovaly zásady oběhového hospodářství na výrobu, výrobky, spotřebu, nakládání s odpady a na druhotné suroviny,
- investovalo do výzkumu a inovací.

Evropská komise (na základě zavedených procedur) dala možnost občanům, municipalitám a dalším subjektům se ke konceptu tohoto dokumentu vyjádřit ještě před jeho dalším projednáním.

Závěr

Pokud se uvedenou situaci nepodaří v brzké době vyřešit, bude to pro mnohé subjekty v odvětví znamenat likvidaci, což ovšem v horizontu několika let, bude znamenat výrazné zvýšení nákladů na recyklaci a likvidaci textilního odpadu, neboť v EU bude muset do roku 2025 být v jednotlivých členských státech implementován princip dalšího využití a likvidace použitého textilu, nicméně do té doby aktuální subjekty v oboru přestanou existovat, nebo se budou věnovat jiným aktivitám a nedostatečná recyklační kapacita pro textil bude tlačit na růst cen za tuto službu. A od roku 2025 díky povinnosti kontejneru na textilní odpad v každé, byť sebemenší obci, bude nově ca 50-80.000 tun volného textilu s nulovou nebo zápornou hodnotou na českém trhu.